

Vilniaus Universiteto Ekologijos institutas

Invazinių upinių mašalų populiacijų būklės monitoringas

Temos vadovas S.Pakalniškis
2002 metai

IVADAS

Nuo 2001 m. pavasario įvairaus dydžio upėse pradėtas visų upinių mašalų rūšių monitoringas, nes kiekviena jų yra potencialiai kraujasiurbė, ir tai priklauso nuo populiacijų dinamikos, tarpusavio sąveikos ir ekologinių sąlygų kitimo.

DARBO METODIKA

Nuo 2002 m. balandžio pradžios iki spalio pabaigos buvo tiriamas upinių mašalų lervų ir lėliukių gausumas aštuoniose skirtingose Lietuvos upėse, kaip ir 2001 m.: Nemune ties Druskininkais ir Seredžiumi (Jurbarko raj.), Neryje ties Vilniumi ir ties Rukla (Jonavos raj.), Merkyje ir Skrobluje ties Puvočiais (Varėnos raj.), Ūloje ties Mančiagire (Varėnos raj.), Grėvoje ties Utieka (Varėnos raj.), Minijoje ties Stalgėnais (Plungės raj.), Dubysoje ties Ariogala (Raseinių raj.).

1 lentelė. Tirtų upių debitai

Upės	vidutinis metinis debitas m ³ /s
Nemuno vidupys (Druskininkai)	213
Nemuno žemupys (Seredžius)	400
Neries vidupys (Vilnius)	110
Neries žemupys (Rukla)	175
Merkys	32.2
Minija	11.1
Dubysa	13.4
Ūla	5.9
Skroblus	1.0
Grėva	0.2

REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Nuo 1990 m. *Byssodon maculatus* (Meigen, 1804) Lietuvoje pasireiškia kaip masinė žmonių, galvijų ir paukščių kraujasiurbė. Kasmet, tik ne taip gausiai didesniųjų upių slėniuose žmones puola ir *Simulium* (*Simulium*) *reptans* Edwards, 1920. Dar 7 rūšys konstatuotos kaip kraujasiurbės (pavieniai atvejai atskirais metais), jų daroma žala šiuo metu nėra žymi: *Boophthora erythrocephala* (De Geer, 1776), *Odagmia ornata* (Meigen, 1818), *Schoenbaueria pusilla* (Fries, 1824), *Simulium* (*Argentisimulium*) *noelleri* Friederichs, 1920, *Simulium* (*Simulium*) *verecundum* Stone et Jamnback, 1955, *Wilhelmia equina* (Linnaeus, 1758), *Wilhelmia lineata* Enderlein, 1924.

Byssodon maculatus vystosi Neryje ir Nemune, o *Simulium reptans* – Neryje, Nemune, Minijoje ir Merkyje. *B. maculatus* Neries – Nemuno žemupio populiacija nėra gausi ir grėsmės nekelti. Skaitlinga yra Nemuno vidupio populiacija (Alytaus apskritis ir Gardino sritis).

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Tyrimų metu 8 Lietuvos upėse (10 tyrimo vietų) nustatytos 28 upinių mašalų rūšys.
 2. Dvi upinių mašalų rūšys nustatytos kaip masinės žmonių, galvijų ir paukščių kraujasiurbės Lietuvoje:
Byssodon maculatus (Meigen, 1804),
Simulium (Simulium) reptans Edwards, 1920.
- Dar 7 rūšys konstatuotos kaip kraujasiurbės, tačiau jų daroma žala šiuo metu nėra žymi:
- Boophthora erythrocephala* (De Geer, 1776),
Odagmia ornata (Meigen, 1818),
Schoenbaueria pusilla (Fries, 1824),
Simulium (Argentisimulium) noelleri Friederichs, 1920,
Simulium (Simulium) verecundum Stone et Jamnback, 1955,
Wilhelmia equina (Linnaeus, 1758),
Wilhelmia lineata Enderlein, 1924.
3. *Byssodon maculatus* vystosi Neryje ir Nemune, o *Simulium reptans* - Neryje, Nemune, Minijoje ir Merkyje.
 4. *B. maculatus* Neris - Nemuno žemupio populiacija nėra gausi ir grėsmės nekelia.
 5. Kraujasiurbių rūšių populiacijų reguliavimas biotechninėmis priemonėmis 2002 m. pavasarį Nemuno vidupyje buvo labai efektyvus, nepadarė žymios žalos kitoms upinių mašalų rūšims ir nepaveikė kitos vandens faunos.
 6. Norint patikimiau prognozuoti svarbiausio kraujasiurbio *B. maculatus* populiacijos parametrų kitimus Nemuno vidupyje, reikalingas papildomas monitoringo taškas Baltarusijoje.
 7. Žinant, kad *B. maculatus* suaugėliai migruoja dideliais atstumais, o ekologinė Nemuno būklė greitu laiku nesikeis, yra tikėtina, kad šios rūšies Nemuno vidurupio populiacija dideliu gausumu atsistatys per vienerius-dvejus metus.